

wetenschap

Christelijke wetenschap. Nederlandse rooms-katholieken en gereformeerden over de natuurwetenschap, 1880-1940, Ab Flipse; uitg. Verloren, Hilversum, 2014; ISBN 978 90 870 4415 2; 328 blz.; € 29,-.

Balanceren tussen geloof en wetenschap

tekst Kees-Jan Schilt

Dat het promotieonderzoek van wetenschapshistoricus Ab Flipse begint bij het jaar 1880 is geen toeval. Het is het jaar waarin Abraham Kuyper de Vrije Universiteit Amsterdam (VU) oprichtte. Het jaar markeert ook een belangrijk punt in de geschiedenis van het Nederlandse debat over het spanningsveld tussen geloof en wetenschap.

Flipse, als historicus verbonden aan diezelfde Vrije Universiteit, promoveerde eind vorige maand op de dissertatie "Christelijke wetenschap tussen 1880 en 1940".

Onder bijna dezelfde titel bracht hij een bewerkte versie van zijn proefschrift op de markt. In de achttiende en negentiende eeuw kwam een vorm van natuurwetenschap op die ervan uitgaat dat alles door mechanische krachten als vanzelf plaatsheeft. Voor een sturende, doelgerichte en bovenal vrije hand van God was geen ruimte meer, signaleert Flipse. Mannen als Abraham Kuyper en Herman Bavinck verzetten zich hiertegen; zij zochten naar een vorm van wetenschapsbeoefening die aansloot bij de gereformeerde idealen, een stroming die neocalvinisme wordt genoemd.

De gereformeerde voorman Kuyper was zeker niet anti wetenschap: hij stelde dat wetenschap nauw verbonden was met de samenleving en uit de cultuur moest opbloeien. De opkomst van een christelijke wetenschap was voor hem een vanzelfsprekende stap. Elke groepering in de samenleving moest in zijn optiek vrij zijn om hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek naar eigen principes vorm te geven, passend binnen de eigen levens- en wereldbeschouwing.

De gereformeerde voorman Kuyper was zeker niet anti wetenschap: hij stelde dat wetenschap nauw verbonden was met de samenleving en uit de cultuur moest opbloeien. De opkomst van een christelijke wetenschap was voor hem een vanzelfsprekende stap. Elke groepering in de samenleving moest in zijn optiek vrij zijn om hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek naar eigen principes vorm te geven, passend binnen de eigen levens- en wereldbeschouwing.

Verrassend

Die christelijke wetenschap van Kuyper en consorten – Flipse bespreekt een scala aan gereformeerde denkers – is best verrassend. Met Kuyper accepteerden velen de theorieën van de moderne astronomie en geologie over een zeer oude aarde. Het me-

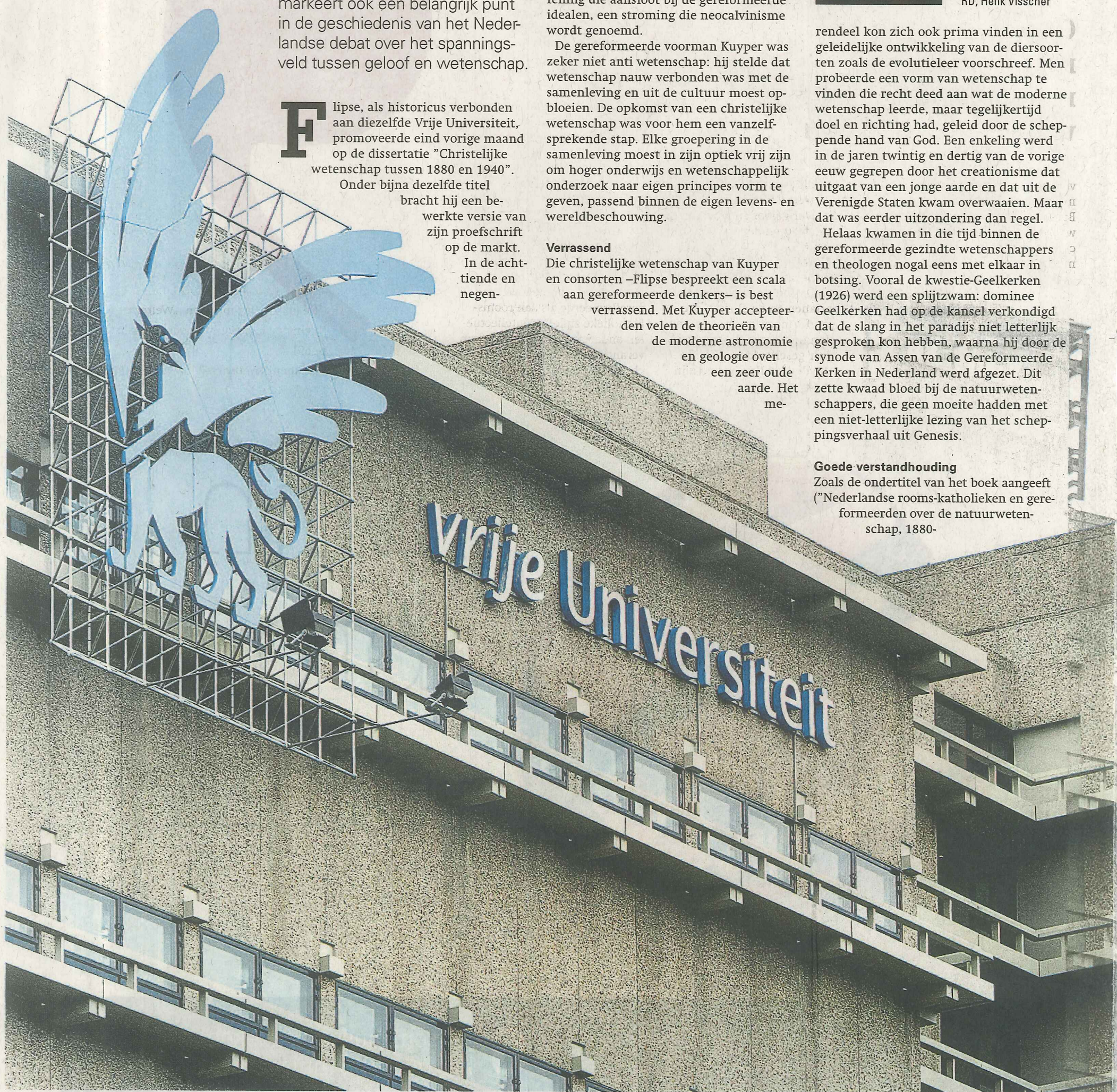
De gereformeerde voorman Abraham Kuyper vond dat wetenschap nauw verbonden was met de samenleving en uit de cultuur moest opbloeien. beeld RD, Henk Visscher

rendeel kon zich ook prima vinden in een geleidelijke ontwikkeling van de diersoorten zoals de evolutieer voorschreef. Men probeerde een vorm van wetenschap te vinden die recht deed aan wat de moderne wetenschap leerde, maar tegelijkertijd doel en richting had, geleid door de schepende hand van God. Een enkeling werd in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw gegrepen door het creationisme dat uitgaat van een jonge aarde en dat uit de Verenigde Staten kwam overwaaien. Maar dat was eerder uitzondering dan regel.

Helaas kwamen in die tijd binnen de gereformeerde gezindte wetenschappers en theologen nogal eens met elkaar in botsing. Vooral de kwestie-Geelkerken (1926) werd een splijtzwam: dominee Geelkerken had op de kansel verkondigd dat de slang in het paradijs niet letterlijk gesproken kon hebben, waarna hij door de synode van Assen van de Gereformeerde Kerken in Nederland werd afgezet. Dit zette kwaad bloed bij de natuurwetenschappers, die geen moeite hadden met een niet-letterlijke lezing van het scheppingsverhaal uit Genesis.

Goede verstandhouding

Zoals de ondertitel van het boek aangeeft ("Nederlandse rooms-katholieken en gereformeerden over de natuurwetenschap, 1880-

Het gebouw van de Vrije Universiteit in Amsterdam. beeld ANP

column

Een moeder had twee zonen

tekst Christine Stam-van Gent

Het was een zwoele dag geweest. Zo'n dag waarop je een warme klap in je gezicht krijgt zodra je de supermarkt verlaat. Zo'n dag waarop je ieder kind dat op schoot wil, resoluut afweert.

Toen ik die avond twee jongens naar bed bracht, begon het in de verte te rommelen. „Onweer”, zei de oudste,

en dook onder zijn dekbed. „Wat is dat voor licht, mam?” vroeg de jongste. „Bliksem”, zei mam. „Kom, in bed.”

„Maar ik wil het zien, ik heb het nooit eerder gezien!” Hij plukte aan het gordijn.

„Mam”, klonk een gesmoord stemmetje vanonder een dekbed, „als het gaat onweren, is dat de stem van de Heere toch?”

„Ja. Dat staat in Psalm 29, hè.”

De jongste lag intussen. „Welterusten, jongens. Kus.” Ik ging de kamer uit. Er zat een baksteen in mijn hoofd.

„Máham! Welk vers?” De jongste. Ritselende Bijbelblaadjes op de achtergrond.

„Weet ik niet precies. Zoeken we morgen op. Nu gaan slapen, hè?”

Het begon onheilsPELLend te bonken in de lucht, alsof iemand tegen een onzichtbare stalen deur bonsde.

„Máááham! Wat zegt de Heere dan? Ik kan het niet goed verstaan! U weet toch dat ik een beetje doof ben?” Of ik dat wist, het woord buisjes was al meer dan eens gevallen.

De gordijnen waren zo ver mogelijk opengeschoven. Voor het raam stond de jongste in zijn hemdje, in elkaar krimpand bij elke donderslag, met grote glanzende ogen die het weerlicht weerkaatsten. Hij luisterde.

„Niet doen, Gijs”, piepte de oudste. „Dat is heel gevaarlijk. Toch, mam?”

Mam installeerde beide zonen maar een poosje bij haar op de bank in de huiskamer. De discussie zette zich voort, bij kunstlicht dat zowel de angst als het ontzag voor dat vreemde licht wegnam. Moet je bang zijn voor onweer? Of juist niet? De Heere spreekt toch? Dan moet je toch niet je hoofd onder de dekens steken? Dat is toch eerbiedig? Nee, juist oneerbiedig! De kinderlogica was niet van de lucht. Het onweer ebde weg. Alleen de regen stroomde nog met bakken uit de lucht. De straat stond blank, de putdeksels dansten. De zonen gingen terug naar hun bed. Toen ze sliepen, sloop ik de slaapkamer in om het bovenraam te openen. Het waaide in mijn klamme gezicht. Een frisse wind, met de geur van regen.

Het was het nagelaten antwoord op de vraag van mijn jongste: „Stromen op het droge, mijn Geest op uw nakomelingen.” Een onverwachte bliksem van het ene hemeleinde naar het andere, en een laatste donderslag die lang narommelde. „Hebt u het gezien, mensenkind?”

1940”), bespreekt Flipse ook de ontwikkelingen in rooms-katholieke kring. Net als bij de gereformeerden waren er ook onder hen uiteenlopende visies te vinden, waarbij opvalt dat het jongeardecreationisme in rooms-katholieke kring geen ingang vindt.

Wat ook opvalt, is de goede

men het in theologisch opzicht uiteraard op veel punten niet met elkaar eens was, ervoer men op wetenschappelijk terrein verwantschap en zagen deze wetenschappers zich geplaatst voor een gezamenlijke opdracht. Flipse gebruikt hierbij zelfs de term “bondgenoot”.

brede gereformeerde achterban leefden. Met andere woorden: in hoeverre de opvattingen die in dit boek naar voren komen representatief zijn voor “de gereformeerden”. Flipse besteedt geen aandacht aan de reformatorische kerkgenootschappen die er in de beschreven periode waren of ontstonden. Dat maakt een vergelijking met onze tijd niet gemakkelijk. Er is immers een verschil tussen de orthodoxe protestanten over wie dr. Flipse over schrijft en de groepen die we tegenwoordig orthodox-protestant noemen. Waar gereformeerde theologen in de kwestie-Geelkerken nog fel van leer trokken tegen een niet-letterlijke lezing van het Bijbelse scheppingsverhaal, is dit in de naoorlogse jaren volledig omgeslagen.

Gesprek

De belangrijkste conclusie van Flipse is dat geloof en wetenschap tussen 1880 en 1940 met elkaar in ‘gesprek’ waren, zowel aan gereformeerde als aan rooms-katholieke zijde. De intellectuelen onder hen zagen het als hun verantwoordelijkheid om een christelijke wetenschap vorm te geven die zo veel mogelijk recht deed aan de bevindingen van de moderne natuurwetenschappen én aan Gods vrije handelen. Of de slang nu wel of niet letterlijk had gesproken, was daarbij van veel minder belang: God sprak en spreekt, door zijn Woord en door de natuur, was de gedachte.

De auteur is wetenschapshistoricus.

Gereformeerde en rooms-katholieke natuurwetenschappers waardeerden elkaars werk

verstandhouding tussen gereformeerden en rooms-katholieken. Beide groepen wetenschappers waarderen elkaars werk en citeren hier ook regelmatig uit. Waar

De studie is interessant voor wie wil weten hoe de huidige debatten over geloof en wetenschap zijn ontstaan en deze in een breder perspectief wil plaatsen. Het is daarbij wel belangrijk om op te merken dat Flipse onder gereformeerden vooral de kuyperianen en de christelijke gereformeerden verstaat, en dan met name de universitaire geschoolden. “Kleine luyden” vallen buiten zijn blikveld – ook de verenigingen waar Flipse uitgebreid aan besteedt, bestaan uit hoger opgeleiden.

Het zou de moeite waard zijn om eens te onderzoeken welke gedachten over wetenschap, schepping en Gods hand er nu precies in de

